భ్రష్టయోగి

"ఇయ్యాల ఎట్టాగైనా సూదిమందు కొనుక్కొని యింటికెల్లాలి." అనుకున్నాడు పాముల సింగన్న... అతని భార్య గంగి ఒళ్లెరగని జ్వరంతో పల్లెటూరి పూరి పాకలో పడిఉంది. ఆ ఊరి డాక్టరు "సూదిమందు యివ్వకపోతే జ్వరం తగ్గదు." అంటూ ఆ క్రిందటిరోజు సాయంకాలం చీటీ వ్రాసి యిచ్చాడు. "ఎంతవుతాయి బాబయ్యా ఈ మందులు?" అని అడిగితే, "మూడు రూపాయ లవుతా" యన్నాడు. సింగన్న రైలు దిగి వచ్చి తనపని ప్రారంభించి మూడు గంటలు దాటింది. ఇంతవరకూ పావలా బేరం మాత్రమే తగిలింది... కడుపులో మండుతూవుంటే ఆడబ్బులు పెట్టి రెండిడ్లీలు తిని, టీనీళ్ళు త్రాగాడు...

కొన్ని నిముషాలాగి తన చుట్టూ కొంతమంది జనం చేరడం గమనించి, అతడు "సూడండి బాబూ" అంటూ పాముల బుట్టమీది మూత తీశాడు. నల్లని కోడెత్రాచు 'బుస్సుమని' బుసకొడుతూ లేచింది. సింగన్న ఎడమచేతితో

ఆంధ్రసచిత్ర వారపత్రిక 22-3-63

బుట్ట మూత పట్టుకొని పాముకు ఊడికిస్తూ కుడి మోకాలు మడిచి ఊపుతున్నాడు నల్లగా నిగనిగలాడే పడగమీద తెల్లని కృష్ణపాదాలు మనోహరంగా మెరుస్తూ వుండగా ఆ త్రాచుపాము తల అటూ యిటూ ఊపుతున్నది. అదను దొరికినప్పుడు బుస్సుమని కాటు వేయబోతున్నది.

ఆతని చుట్టూ పదిమంది జనం నిలబడి చోద్యం చూస్తున్నారు. అతడు ఒక వేరు చేతిలో ఉంచుకొని ఆ చేతిని పామునోటి దగ్గరికి తీసుకువెడుతూ, "సూడండి బాబూ! దీని మగత్యానికి ఎంత యిసపు పురుగైనా సరే, అట్టాఅట్టా తొలగిపోవాల... మారాజులు... మీరు కాల్చిపారేసే సిగ రెట్టు కరీదు చెయ్యదిది... ఏ యేళప్పుడు యాడకి పోతున్నా బొడ్లో కట్టుకు పోతే, చుట్టుపక్కల యిసపు జీవాలన్నీ తొంగుండిపోవాల ... బేడ్డబ్బులు కోసం సూడమాకండి బాబులు" అంటూ అలాగే వేరును పాముకు వాసన చూపించాడు. అంత పగతోనూ, భయంకరంగా లేచి కాటువేయబోతున్న పాము ఎందుకో పడగను కుంచించుకుని తలవంచుకుని అణిగిపోతున్నది...

ఒక్క నిముషం తర్వాత సింగన్న బుట్టమీద మూతను మళ్ళీ ఉంచుతూ "ఈ పాముసుపట్టి అయిదురోజు లవుతాది బాబయ్యా! ఓపను మాస్టరుగారి యింటి దూలానికి సుట్టుకునివుంటే పట్టేసినాను... ఇదంతా గారడీ అనుకోమాకండి బాబులూ... చెట్టు పుట్టలెంబడి తిరిగి, కట్టబడి సంపాయించిన వేరు యిది.. పరిగెముగ్గులవోణ్ణి, ఆడిన మాట పొల్లుకాదు" అంటున్నాడు.

చుట్టూ చేరినవారిలో ఎక్కువమంది పామునూ, దాని ఆటనూ చూసేందుకే నిలబడ్డారు. సింగన్న బుట్టమీద మూత వేసీవెయ్యగానే, అందులో నలుగురైదుగురు తమ దారిన తాము వెళ్ళిపోయారు. మిగిలినవారు మళ్ళీ పాము నెప్పుడు తీస్తాడా అని కాచుకుని ఉన్నారు. ఒక్కరుకూడా బేడ డబ్బులు యిచ్చి ఆ వేరుముక్కను కొన్నపాపాన పోలేదు...

సింగన్నమాత్రం తన దగ్గరఉన్న వేరు మహాత్మ్యాన్ని పెద్ద గొంతుకతో చాటుకుంటూనేవున్నాడు. మళ్ళీ అయిదు నిముషాలలో మరికొంతమంది జనంవచ్చి చేరారు. నలుగురైదుగురు పిల్లలు పాము బుట్టమీద మూత ఎప్పుడుతీస్తాడా అని ఆత్రంగా ఎదురు చూస్తున్నారు.

అతడు మళ్ళీ బుట్టమీది మూతతీసి, తన వేరు గొప్పదనాన్ని సోపపత్తికంగా నిరూపించడం ప్రారంభించాడు... ఈ సారి అక్కడ చేరిన పది, పదిహేను మందిలోనూ యిద్దరు-ముగ్గురు జేబులు కొట్టేవారున్నారు. జనంఅంతా భయంకరంగా ఆడుతున్న పామువంకా, సింగన్న చేతిలోవున్న వేరు వంకా శ్రద్ధగా చూస్తూఉంటే, వారుమాత్రం పక్కవారి ముఖాలనూ, వారి జేబులనూ చూస్తున్నారు.

మళ్ళీ సింగన్న పాము బుట్టమీద మూత వెయ్యగానే వారిలో కొందరు తమ పనులమీద తాము వెళ్ళేందుకు వెనుదిరిగారు... పిల్లలుమాత్రం బడికి వేళ అవుతున్నా, కదలకుండా మళ్లీ చూసేందుకోసమని అలాగే నిలబడిఉన్నారు. ఇంతలో ఏం జరిగిందో తెలియదు; వెనుదిరిగిన వారిలో ఒకా

యన ఒక్కసారిగా గావుకేక పెట్టాడు. అంతరూ "ఏమయింది! ఏమయింది!" అంటూ ఆయన చుట్టూ చేరారు. ఆయన ఆదుర్దాపడుతూ జేబు వెదుక్కుంటూ "నా పర్సు..." అని మాత్రం అన్నాడు. అందరికీ అర్థమయింది... "అందులో డబ్బేమాత్రం ఉందేమిటి?" అని అడుగుతున్నాడొకాయన. డబ్బు పోగొట్టుకున్న మనిషి మొహాన పట్టిన చెమటను కండువాతో తుడుచుకొంటూ, "పాతిక రూపాయలుండాలి..." అన్నాడు.

"ఇంకెందుకూ వృథా ప్రయాస! ఈపాటికి చేతులు మారి చేరవలసిన చోటికి చేరేఉంటుందది ... ఎంతండీ! క్షణాలమీద చేతులు మారిపోతాయి వస్తువులు ..." అన్నాడొకాయన.

"అంత పకడ్బందీగా జరుగుతున్నాయన్నమాట దొంగతనాలు!" అని ముక్కుమీద వేలు వేసుకున్నాడు మరొక వ్యక్తి.

ఇంతలో ఒక పోలీసు పేవ్‌మెంటు ఎక్కి వచ్చి "ఏమిటి! ఏమిటి! ఏం జరిగింది!" అని ప్రశ్నించాడు. అక్కడివారిలో ఒక మనిషి పర్సు పోగొట్టుకున్న వ్యక్తిని చూపించి "వీరి పర్సు పోయిందండీ... అందులో పాతిక రూపాయ లుండాలిట." అన్నాడు. వివరాలన్నీ విని, పోలీసు కాస్సేపు చిరాకుపడి, తర్వాత, "అంత అశ్రద్ధగా ఉంటే ఎల్లాగండీ మరీనూ! మీపక్కన ఎవరు నిలబడిఉన్నారో గుర్తుపట్టగలరా?" అని అడిగాడు. డబ్బు పోగొట్టుకున్న అసామీ, "ఇది బావుంది... ఎలా చెప్పగలను! నేను నా

పక్క వాళ్ళ మొహాలు చూసేందుకు కాదుగా యిక్కడ నుంచున్నది ? అందరితోపాటు, పామునూ, పాములవాణ్ణీ చూస్తూ నుంచున్నాను" అన్నాడు.

పోలీసు, జనం వెనక బిక్కుబిక్కుమంటూ కూర్చుని వున్న సింగన్న వంక తిరిగి, "అంతా ఈ వెధవల మూలాన్నే రోడ్లపక్కన యిటువంటి బిచాణాలు పెట్టి మా ప్రాణాలు తీస్తారు" అంటూ ఒక అడుగు ముందుకువేసి, కోపంతో, "ఒరేయ్ ! నువ్వు మూటాముల్లే సర్దుకుని బయల్దేరు ... మళ్ళీ యిక్కడెక్కడైనా పరిచావంటే కాళ్ళు విరక్కొడతాను... ఊఁ, లే" అన్నాడు.

సింగన్న "నా తప్పేముంది నాయనగోరూ ! వేరు ముక్కలమ్ముకుని బతికేవోణ్ణి" అంటూ ముందుకు అడుగు వేసిన పోలీసును చూసి భయంతో ఆగిపోయాడు.

"నీ వేరూ, నువ్వూ గంగలో కలవండి. ముందా బుట్టలు నెత్తికెత్తుకో. నేను సాయంకాలందాకా ఈ రోడ్ల మీదే తిరుగుతుంటాను. ఈ పరిసరాలలో ఎక్కడైనా మళ్ళీ కనిపించావంటే ఈ రాత్రి అంతా స్టేషనులో అట్టేపెట్టి మక్కెలిరగ తన్నిస్తాను జాగ్రత్త" అన్నాడు పోలీసు.

సింగన్న రెండు పాముల బుట్టలనూ నెత్తిమీద పెట్టుకొని, వేరుముక్కల సంచి బొడ్లో దోపుకుని, 'ఉస్సూర'ని నిట్టూర్చి బయలుదేరాడు. అప్పటికే అక్కడి జనంలో చాలా మంది ఎటువాళ్ళటు పోయారు. డబ్బు పోగొట్టుకున్న పెద్ద మనిషికూడా గొణుక్కుంటూ నెమ్మదిగా కదిలిపోయాడు.

* * *

పొద్దెక్కుతున్నది... సూర్యబింబం కాలిన పెనంవలె జ్వలిస్తూ నిప్పులు కురిపిస్తున్నది... గడ్డు చలిరోజులే అయినా, పొద్దెక్కే కొద్దీ సూర్యుడు తీక్షణంగా ప్రకాశిస్తున్నాడు. ఎముకలు కొరికే చలి అంతా రాత్రిపూటనే...

సింగన్న ఎడమ చెయ్యి కళ్ళ కడ్డంపెట్టుకుని చూసి, "అబ్బో! చాలా పొద్దెక్కిందే" అనుకున్నాడు. అతడికి నీరసంగావుంది. పొద్దున్న ఎప్పుడో తిన్న రెండిడ్లీలూ, త్రాగిన టీనీళ్లూ యింకా పొట్టలో అలాగే కూర్చుని ఉన్నాయా! కరకర ఆకలి వేస్తున్నది. నీరసంచేత కళ్ళముందు నల్లని మచ్చలేవో కదులుతున్నాయి.

అతడు నిట్టూరుస్తూ ఒక నిద్రగన్నేరు చెట్టునీడను కూర్చున్నాడు. పాముల-బుట్టలను తనపక్కనే పదిలంగా ఉంచుకుని వాటిమీద చెయ్యి ఆన్చి కూర్చుని ఆలోచనలో పడ్డాడు.

అత డిప్పుడు తన పల్లెటూరికి ఆరుమైళ్ళ దూరంలో ఉన్నాడు. ఆ ఊళ్లో తన పాకలో గంగి ఒళ్లెరగని జ్వరంతో నాలుగు రోజులనుంచి మూసిన కన్ను తెరవకుండా పడి ఉన్నది... ప్రతిరోజూ తను యింటికి వెళ్ళగానే నవ్వుతూ ఎదురువచ్చి (ఆ నవ్వు చూడగానే అతని బడలిక అంతా మాయమై పోయేది) పాకలోపలికి తీసుకువెళ్ళి వేడి వేడి నీళ్ళు తోడి, స్నానం కాగానే, వేడివేడి అన్నం వడ్డించేది. రెండు మూడు రకాల కూరలతో (అవన్నీ యింట్లో వండుకున్నవి కావు... గంగి పనిచేసే యిళ్ళలో ఎందరో అమ్మలక్కలను బతిమాలి తెచ్చినవి...) కడుపునిండా కొసరి కొసరి తినిపించేది.

ఆ తర్వాత పుచ్చపువ్వు వంటి చల్లని వెన్నెలలో ఆరుబయట నులకమంచం వాల్చుకుని పడుకుంటే ప్రాణాలెటు షికారు వెళ్ళేవో! అలా పడుకుని గంగితో కబుర్లు చెబుతూ, నవ్వుతూ, నవ్విస్తూ ఉంటే, 'ఇక బతుక్కి కావలసిందేమున్నదని' అనిపించేది. పొద్దున్న లేచింది మొదలూ ఇరవైనాలుగ్గంటలూ డబ్బుకోసం పాకులాడే ఈ మనుషులందరికంటె, తాను సుఖంగా ఉన్నాననుకునేవాడు ... గంగి ఎన్నడూ 'తలనొప్పి' అని కూడా ఎరగదు... అటువంటి గంగి నాలుగు రోజుల క్రిందట అతడింటికి వెళ్ళేసరికి మూలుగుతూ పడుకుని వుంది. అడుగుల చప్పుడు విని, బరువుగా కనురెప్పలెత్తి చూసి, 'నీళ్ళు పోసుకోమనీ,' 'అన్నం పెట్టుకు తినమనీ,' సైగచేసింది. 'ఏటి? అలా తొంగున్నావు?' అని అతడు దగ్గరికి వెళ్ళి నుదుటిమీద చెయ్యి వేసే చురుక్కుమన్నది ... 'ఆరాత్రి ఎలాగో తగ్గుతుంది లెమ్మ'నుకుంటే తగ్గనేలేదు. మర్నాడు అతడు ఆ ఊరి వైద్యుణ్ణి పిలుచుకు వద్దామని వెళ్ళాడు. ఆయన అలోపతీ, ఆయుర్వేదమూ, హోమియో... అన్ని రకాల వైద్యాలూ తెలిసిన మనిషి. చాలాసేపు అతన్ని నిలబెట్టి, మిగిలినవాళ్ళను శ్రద్ధగా పరీక్షలు చేస్తూ రెండుగంటలు గడిపాడాయన! అక్కడికి వచ్చిన వారందరూ గంగిలా విపరీతంగా బాధపడిపోతున్న వాళ్ళు కాదు... కొంతమంది మామూలుగానే ఉన్నారు కూడా ... అయినా వాళ్ళు డాక్టరు దగ్గరికి ఎందుకు వచ్చారో సింగన్నకు అంతుబట్టలేదు. చివరకు ఆయన అందర్నీ పంపించి వేస్తూ "నేను రావాలిట్రా? నీ పెళ్ళాన్నే యిక్కడికి తీసుకురాలేక పోయావా?"

అని అడిగాడు. సింగన్న దణ్ణంపెట్టి "కదల్లేకుండా ఉంది బాబూ! లేకపోతే, తమకి కట్టం కలిగిత్తానా..." అన్నాడు. ఆయన వచ్చి, గంగిని పరీక్షించి ఒక గాజు గొట్టంతో జ్వరం కొలిచి 'అబ్బో' అని తలవూపాడు. తర్వాత తన సంచిలో నుంచి మందులు తీసి కలిపి, నాలుగు పొట్లాలిచ్చి వెళ్ళి పోయాడు. సింగన్న గంగి పక్కనే కూర్చుని డాక్టరు చెప్పిన ప్రకారం వేళకు మందు నీళ్ళలో కలిపి యిచ్చాడు. కాని జ్వరం తగ్గలేదు. మూడురోజుల మూడూ అయిపోయింది. ఆయన చివరిసారి నిన్నరాత్రి వచ్చి, "లాభంలేదురా సింగన్నా! నీకు డబ్బు ఖర్చు లేకుండా చెయ్యాలని చూశా నిన్నాళ్ళూ! కాని యిక యింజక్షన్ యివ్వాలి...తప్పదు. లేకపోతే ఈ జ్వరం యింతలో తగ్గదు. రేపు ఈ మందులు కొనుక్కురా" అన్నాడు చీటీమీద ఏదో వ్రాసి యిస్తూ. సింగన్న జాగ్రత్తగా, ఆ చీటీ అందుకుని "ఎంత ఖరీదవుతాయి బాబుగారూ?" అని అడిగితే ఆయన వెనుదిరిగి "మూడు రూపాయ లుంటుందేమో" అని చెప్పి వెళ్ళి పోయాడు.

ఆలోచనలో పడిఉన్న సింగన్నను కాలిమీద చీమ కుట్టింది. అతడు ఉలిక్కిపడి దాన్ని దులిపేసి నిట్టూర్చి "మూడు రూపాయలు" అనుకున్నాడు. మూడు రూపాయలు తన కెలా వస్తాయి? పొద్దున్న లేచింది మొదలూ చెట్టూ పుట్టూ వెంబడి అడవుల్లో తిరిగి, వేరు సంపాయించి దాన్ని ఊళ్ళ వెంబడి తిరిగి ఒక్కొక్కటి జేడ డబ్బులకు అమ్ముకుంటూ జీవయాత్ర సాగిస్తున్నాడు తను. తనకు ఒక్క-

రోజులో మూడు రూపాయలు ఎక్కడినుంచి వస్తాయి? తన దగ్గర ఉన్న వేరు ముక్క వాసన కూడా పాములకు సరిపడదు. ఆ వాసన తగిలితే చాలు; ఎటువంటి పామైనా తల వంచుకొని తప్పుకుని వెళ్ళిపోతుంది. పాము కరిచినా, తేలు కుట్టినా, మరే యితర విషప్రాణి కాటు వేసినా, యిక చెప్పనే అక్కర్లేదు. ఆ వేరు సంజీవిలా పనిచేస్తుంది. అంత ఉపయోగకరమైన అమృతంవంటి ఆ వేరు ముక్కను బేడ డబ్బులకు జనం ఎందుకు ఎగబడి కొనరో అతని కర్థం కాలేదు.

ఇంతలో ఆ వీధిలో ఒక ఊరేగింపు వచ్చింది సింగన్న ఆదుర్దాగా లేచి చూశాడు. ఖాకీ పంట్లాములూ ఖాకీ—చొక్కాలూ, తలమీద టోపీలూ, బరువైన బూట్లూ ధరించి అన్ని కాలేజీల, స్కూళ్ళ ఎన్. సి. సి. పిల్లలు 'మార్చ్' చేస్తూ వస్తున్నారు. వారి బరువైన బూట్ల చప్పుడు శ్రుతిపేయంగా వినవస్తున్నది. సింగన్న "ఈళ్ళు మిలట్రీవోళ్ళు కాబోలు" అని తనలో తా ననుకున్నట్టు పైకి అన్నాడు. పక్కన నిలబడిఉన్న పెద్దమనిషి నవ్వి, "వీళ్లు మిలటరీవాళ్లు కాదు. చదువుకునే పిల్లలు. యుద్ధం జరుగుతున్నదికదూ! అవసరమైతే వీళ్లూ యుద్ధంలోకి వెళతారు" అన్నాడు.

సింగన్న యుద్ధం అనే మాట విని ఉలిక్కిపడ్డాడు. అతని అన్న ఒకడు యుద్ధంలోనే చచ్చిపోయాడు, అతని తల్లి యుద్ధంలో బలైపోయిన పెద్దకొడుకును గురించే దిగులుపడి కళ్ళు పోగొట్టుకుని ఆ వ్యథలోనే చచ్చింది. ఇప్పుడు మళ్ళీ యుద్ధమా! సింగన్న ఆదుర్దాకొద్దీ ఆ పెద్దమనిషిని ఆపి, "యుద్ధం ఎవరితో బాబూ?" అని అడిగాడు. ఆయన ఆగి,

సింగన్న కళ్ళలోకిచూసి, "చైనావాళ్ళు మనమీదికి దండెత్తి వచ్చారు కాదుటయ్యా! నాలుగు రోజులనుంచీ సరిహద్దులో యుద్ధం జరుగుతున్నది. మన సైనికు లిప్పటికే కొన్ని వేల మంది చచ్చిపోయారు కూడా. యుద్ధం జరిగే చోట్లన్నీ అంతా మంచుకొండలూ, లోయలూ... మన మిక్కడ ఒక రోజున చలిగా ఉంటేనే, సుతారంగా ఇళ్ళలోనే ముసుగులు పెట్టుకుని పడుకుండిపోతాం కదా. అక్కడ మన సైనికులు ఎన్ని కష్టాలు పడుతూ యుద్ధం చేస్తున్నారో" అన్నాడు.

ఆ మాటలు చెప్పి ఆయన వెళ్ళిపోయాడు. సింగన్న మళ్ళీ కూలబడ్డాడు. అతని మనసు కలవరపడింది. ఎందుకో చికాగ్గా వుంది. బొడ్లో పొగాకుకాడకోసం వెదికితే ఒకచిన్న ముక్క దొరికింది. దానితోపాటు డాక్టరిచ్చిన సూదిమందు చీటీ కూడా బయటికి వచ్చింది. సింగన్న ఆ చీటీని అరి చేతిలో ఉంచుకుని మడతలు సరిజేసిచూశాడు. అందులో వ్రాసిఉన్న దేమిటో అతనికి తెలియలేదు... పొద్దుటినుంచి తిండి లేకపోవడంవల్ల అతని కళ్ళు తిరుగుతున్నాయి. ఆచీటీని మడిచి మళ్ళీ బొడ్లో వుంచుకుని, ఆ చిన్న పొగాకు కాడను నమలటం ప్రారంభించాడు. సూర్యరశ్మి బంగారు రంగులో వుంది. రోడ్డుమీదనడుస్తున్న జనంతాలూకు నీడలు పొడుగవు తున్నాయి. ఎవరో యిద్దరు మనుషులు అతని ముందునుంచే యుద్ధం విషయాలు మాట్లాడుకుంటూ వెడుతున్నారు.

సింగన్న కళ్ళకు మూడు రూపాయి నోట్లు కనిపిస్తు న్నాయి; మూడు రూపాయి బిళ్ళలూ కనిపిస్తున్నాయి. ఆ నోట్లు అతని కళ్ళముందే సీతాకోకచిలుకల్లా తిరుగుతూ

అతనికి అందకుండా ఉన్నాయి. ఆ రూపాయిబిళ్ళలు అతని ముందే గిరగిరా తిరుగుతూ ఊరిస్తున్నాయి. అతని కళ్ళకు కొద్ది గజాల దూరంలో త్వరత్వరగా నడిచివస్తున్న ఒక నడి వయసు మనిషి కనిపించాడు.

ఆయన సింగన్న దగ్గరగా వచ్చి, పరకాయించిచూసి, "నీవు పామును పట్టగలవుకదూ? నిన్న పొద్దున చూశాను నేను. మా యింట్లో అరగంట సేపటినుంచీ హడావిడి పడు తున్నాము. నా వెంట రా" అన్నాడు.

సింగన్న గబగబా బుట్టలు నెత్తి కెత్తుకున్నాడు. అడుగు ముందుకు వేసి, తూలి పడబోయి తమాయించు కున్నాడు. తర్వాత ఆయన వెంట తేలిపోతున్న కాళ్ళతో నడిచిపోయాడు.

అదొక పెంకుటిల్లు. ఇంటిముందు విశాలమైన ఆవరణ ఉంది. అందులో రకరకాల మొక్కలున్నాయి. ప్రహరీగోడ పక్కనే ఒకవైపున పాత పెంకులు పేర్చబడి ఉన్నాయి. ఇంట్లో ఆడవాళ్లూ, ఒక పన్నెండేళ్ళ కుర్రవాడూ అక్కడ నిలబడి చూస్తున్నారు. ఆయన అటు చూపించి, 'అదుగో ఆ పెంకుల మధ్య కనిపించింది... బయటికి రాలేదు....' అన్నాడు ఆదుర్దాగా... ఒకామె "పామును మనం చంప కూడదు... పట్టించెయ్యడమే మంచిది... పిల్లలు తిరుగుతూ వుండే యిల్లు" అన్నది. తర్వాత తాము ఇంతకుపూర్వం పామును చంపడంవల్ల వచ్చిన అనర్థాలు చెప్పుకు పోతున్నది.

సింగన్న బుట్ట లొకపక్కన పెట్టుకుని జోడ్లోనుంచి ఒక వేరుముక్క చేతిలోకి తీసుకుని పచ్చికలో నడిచి

ముందుకు వెళ్లాడు. తర్వాత పెంకులను చేత్తో కదపటం ప్రారంభించాడు. ఇంతలో మెరుపువలె బారెడు పొడుగున్న ఒక నల్లత్రాచు పెంకులలోనుంచి బయటపడి జరజర పాకుతూ మరోవైపుకు వెళ్ళింది. సింగన్న దానివెంట పడ్డాడు. చేతిలో వేరు ముక్కతో అతడూ, జరజరా పాకుతూ ఆ త్రాచు పామూ ఆవరణ అంతా పరుగు పందాలు వేసుకున్నట్టు రెండు నిముషాలసేపు కలయతిరిగారు. సింగన్నకు వొళ్ళంతా చెమటలు పట్టింది. ఆ పాము అతన్ని చాలా యిబ్బంది పెడుతున్నది.

చివరకు బావిమూల నుంచి పాము తలను చేత్తో పట్టుకుని సింగన్న చెమటలు కక్కుతూ యివతలికి వచ్చాడు. అక్కడ పంచలో చేరిన చిన్నా పెద్దా అందరూ విస్తుపోయారు. ఒకామె గుండెలమీద చెయ్యి వేసుకున్నది. ఆ కుర్రవాడు "అబ్బ! నా అంత పొడుగున్నది" అన్నాడు.

సింగన్న ఆ పామును రెండో బుట్టలో ఉంచి మూత వేసి పక్కనే కూర్చుని చెమట తుడుచుకున్నాడు. ఆ యింటి యజమాని 'అమ్మయ్య' అనుకుని లోపలికి వెళ్ళి చేతిలో అయిదు రూపాయల నోటుతో యివతలికి వచ్చి సింగన్నకు ఇస్తూ, "యిది తీసుకో..." అన్నాడు.

సింగన్న వినయంగా రెండు చేతులతోనూ దాన్ని అందుకుని కళ్ళ కద్దుకుని బొడ్లో భద్రంగా దాచుకున్నాడు. తర్వాత ఒక వేరు తీసి, ఆయన కిస్తూ, "ఇది ఉంచండి బాబయ్యా! దివ్యమైన వస్తువు" అన్నాడు.

తర్వాత ఒక్క క్షణం ఆగి, "పట్టెడన్నం పెట్టించు తల్లీ! ఇయ్యాలంతా తిండి లేదు. కళ్ళు తిరుగుతా ఉన్నాయి" అన్నాడు. అతని గొంతు నీరసంగా ధ్వనించింది.

ఆమె "అయ్యో! దానికేం నాయనా! అలాగే సమయానికి దేవుళ్లా వచ్చావు. అలా కూర్చో" అంటూ, లోపలికి వెళ్ళి రెండు నిముషాలలో అన్నంతో నిండిన విస్తరి తెచ్చి అతని ముందు ఉంచింది.

సింగన్న నీళ్ళు నిండిన కళ్ళతో ఆమెవంక ఒకసారి చూసి, అన్నం కలుపుకుని కళ్ళు కద్దుకుని తినటం ప్రారంభించాడు. అక్కడ చేరినవారు పాములను గురించిన తమ అనుభవాలను చెప్పుకుంటున్నారు.

* * *

తర్వాత అతడు ఆ యింటి యజమానికి దణ్ణం పెట్టి, పాముల బుట్టలు నెత్తికెత్తుకుని యివతలికి వచ్చాడు. పొద్దు వాలింది. ఎక్కడో సైరన్ కూస్తున్నది. పొద్దుగూకి, చీకటి పడిన తర్వాత గాని, తన ఊరికి పొయ్యే రైలు రాదు. "ఈ లోపల సూదిమందు కొనుక్కుని ఊళను కెళ్ళాలి" అనుకున్నాడతడు.

పెద్ద బజార్లోకి రాగానే ముందుకు నడవటం కష్టమయింది. పెద్ద ఊరేగింపు ఒకటి ముందుకు కదిలివస్తున్నది. జెండాలు గాలిలో రెపరెపలాడుతున్నాయి. లౌడ్‌స్పీకర్లలో నుంచి 'స్వతంత్రభారత్ జిందాబాద్,' 'పండిట్ నెహ్రూ జిందాబాద్,' 'చైనా దురాక్రమణ నశించాలి' అని మిన్ను ముట్టేలా కేకలు వినబడుతున్నాయి.

ఊరేగింపు చౌక్‌లో ఆగింది. ఒకాయన బండిమీద ఎక్కి, లౌడ్‌స్పీకర్‌లో ఉద్రేకంగా ఉపన్యాసం యిచ్చాడు. సింగన్న శ్రద్ధగా విన్నాడు. అతనికి చాలా భాగం అర్థమయింది. చివరకు ఆ ఉపన్యాసకుడు "మన సరిహద్దులో బలవంతుడైన శత్రువుతో మంచులో, చలిలో, కొండ లోయల్లో ధైర్య సాహసాలతో, దేశ రక్షణకోసం పోరాడుతున్న మన సైనికులకోసం విరాళాలివ్వండి... వారు దేశ రక్షణ కోసం తమ ప్రాణాలనే త్యాగం చేస్తున్నారు. వారి ప్రాణ రక్షణకోసం మనం కొన్ని చిన్న చిన్న సుఖాలు త్యాగం చెయ్యాలి..." అంటూ ముగించాడు.

మళ్ళీ చెవులు బద్దలయేలా కేకలు ప్రారంభమైనాయి. అందరూ ఉద్రేకంతో ఊగిపోతున్నారు. జనంలో ఒకరిద్దరు వెళ్ళి బండిమీద నిలబడి ఉపన్యాసం యిచ్చిన వ్యక్తికి తమ ఉంగరాలు, గడియారాలు యిచ్చివేశారు. సీళ్ళు వేయబడిన పెద్దపెద్ద డబ్బాలు చేతుల్లో ఉంచుకుని వలంటీర్లు జనంలో తిరగటం ప్రారంభించారు. వారికి ఊపిరి సలపటంలేదు. జనం నాణెములూ, నోట్లూ ఆ డబ్బాలలో వెయ్యడంకోసం ఎగబడుతున్నారు.

సింగన్న కళ్లు పెద్దవి చేసుకుని అంతా చూస్తున్నాడు. అతనికి యుద్ధంలో చచ్చిపోయిన తన అన్న జ్ఞాపకం వచ్చాడు. ఆ పరిసరాలలోకి వచ్చిన ఒక వలంటీరు వైపుకు జనం చేతులలో నాణెములతో నోట్లతో ఎగబడ్డారు.

కొంచెం రద్దీ తగ్గగానే ఆ వలంటీరు బరువైన డబ్బాను అతికష్టంమీద మోసుకుంటూ అక్కడికి వచ్చాడు.

సింగన్న పక్కన నిలబడివున్న ఒక పదిహేనేళ్ళ అమ్మాయి చేతులకున్న గాజులూ, మెడలో ఉన్న చంద్ర హారమూ, గొలుసూ తీసి యిచ్చేస్తున్నది. సింగన్న నివ్వెర పోయాడు. అతని కళ్ళు చెదిరిపోయాయి. "అమ్మ బాబో! ఈ పిల్లకెంత ధయిర్నం" అనుకున్నాడు.

వలంటీరు తనవైపు కదిలివస్తున్నాడు. తనేమైనా యివ్వాలి... సింగన్న జొబ్లో వెదికాడు... చేతికి అయిదు రూపాయల నోటు తగిలింది. క్షణంలో సగంలో అతని కళ్ళ ముందు గంగీ, సూదిమందూ, డాక్టరూ గిరగిరా తిరిగి పోయారు. మిగిలిన సగంలో తన కళ్ళముందు ఒకే దృశ్యం నిలిచిపోయింది ... భయంకరమైన మంచు కొండలలో, లోయలలో, ఎముకలు కొరుకుతూ పళ్ళు పటపటలాడించే ప్రాణాంతకమైన చలిలో, మరఫిరంగులతో, తుపాకులతో, ప్రాణాలకు తెగించి బలవంతుడైన శత్రువును నిలవరిస్తున్న వీరయోధులు తప్ప అతని కప్పుడు మరేమీ కనిపించలేదు. అవును; వాళ్ళు తనకోసమూ, తనవంటి ఈ జనంకోసమే అంత త్యాగాలు చేస్తున్నారు. తమకోసమే భార్యాపిల్లలనూ తల్లిదండ్రులనూ సోమరి సుఖాలనూ లెక్కచేయక దేశ రక్షణకోసం ప్రాణాలను తృణప్రాయంగా అప్పగిస్తున్నారు. వారిలో ప్రతిఒక్కడూ తన అన్నవంటివాడే... వారిలో ఒక్కడుకూడా చలితో బాధపడకూడదు. వారిలో ఒక్కడు కూడా చేతిలో ఆయుధాలు లేక నిస్సహాయంగా మరణించ కూడదు.

సింగన్న పరిసరాలను గుర్తించే స్థితికి వచ్చేసరికి, అతని చేతిలో అయిదు రూపాయల నోటు లేదు; అది వలం టీసు చేతిలో ఉన్న డబ్బాలోకి చేరిపోయింది. అక్కడ వున్న నలుగురైదుగురు మనుషులు అతనివంక సాదరంగా చూస్తున్నారు.

ఊరేగింపు మళ్ళీ మిన్నుముట్టే కేకలతో ముందుకు కదిలి వెళ్ళిపోయింది. అక్కడి జనం కొద్ది నిముషాలలోనే పలచబడ్డారు.

సింగన్న నెత్తిన పాముల బుట్టలతో నడవటం ప్రారంభించాడు. బండి వచ్చే వేళయింది. అతని మనసులో ఇప్పుడే ఆలోచనలూ లేవు...... ఎందుకో ఆనందంగా ఉంది... అయినా ఒకమూల ఒళ్లెరగని జ్వరంతో పడివున్న గంగి రూపం మాత్రం కనిపిస్తూనే వుంది.

బజారులో మందుల షాపు ఒకటి కనబడింది. విద్యుద్దీపాల వెలుగులో రకరకాల మందులు అందమైన బీరువాల్లో పేర్చబడిఉన్నాయి. సింగన్న ఆ షాపుముందు ఒక్క క్షణం నిలబడి కన్నార్పకుండా చూశాడు. తర్వాత నిట్టూర్చి మళ్ళీ నడక సాగించాడు. స్టేషనులో బండి బయలుదేరేందుకు సిద్ధంగా ఉంది. టిక్కెట్టు కొనకుండా (పైసాకూడా లేదుగా మరి) అతడు నేరుగా వెళ్ళి, కదలబోతున్న రైలు నెక్కి ఒక పెట్టెలో క్రింద కూర్చున్నాడు. రైలుపెట్టెలో కూడా అందరూ ఆ సాయంకాలం వచ్చిన వార్తాపత్రికలు చదువుతూ యుద్ధాన్ని గురించే మాట్లాడుతున్నారు.

సింగన్న దిగవలసినది పక్క స్టేషనులోనే. అతడు రైలు పరుగెత్తుతూ ఉండగా గంగిని గురించే ఆలోచిస్తూ కూర్చు న్నాడు. జరిగిందేదో జరిగిపోయింది. భగవంతుడి దయవల్ల తానింటికి వెళ్ళగానే గంగికి జ్వరం తగ్గిపోయి ఉంటే, "ఏడు కొండలస్వామీ, ఎంకటేశ్వరులూ! శనివారంనాడు పొద్దు టేల నీకు టెంకాయ కొడతాను" అనుకున్నాడు.

అతనిలో ఈ ఆశాపాశం బాగా ధైర్యం కలిగించింది. మొండిధైర్యంతో రైలు దిగి, తన పాకవైపు నడిచాడు. కొద్ది గజాల దూరంలోనే తన పాకముందతనికి. యిద్దరు ముగ్గురు మనుషులు కనిపించారు. అతని గుండెలు ఝల్లు మన్నాయి. నెత్తిమీద రోజూ మోసే పాముల బుట్టలే అయినప్పటికీ కొండలంత బరువున్నాయి. అతడు ఒణుకు తున్న కాళ్ళతో ముందుకు నడిచాడు.

పాకలోనుంచి వైద్యుడు యివతలికి వస్తూ ఎదురు వచ్చిన సింగన్నను చూసి, "భలేవాడివిరా నువ్వు! మందు కని వెళ్ళి మాసికానికి తిరిగివచ్చే రకం. నిన్ను నమ్ముకుంటే యింతేనన్నమాట. ఇంజక్షన్లు తెస్తానని వెళ్ళి యిప్పుడా రావటం?" అన్నాడు.

సింగన్న దణ్ణంపెట్టి బుట్టలు దింపుకుని ఆదుర్దాగా, "ఎట్టా ఉంది బాబూ!" అని అడిగాడు. ఆయన వెళ్ళి పోతూ. "లోపలికి వెళ్ళిచూడు" అన్నాడు.

పక్కయింటి ముసలమ్మ చిన్న దీపపు బుడ్డితో ముందు నడుస్తూఉండగా ఒణుకుతున్న కాళ్ళతో సింగన్న గంగి పడుకున్న మంచం దగ్గరికి వెళ్ళి చూశాడు.

గంగి, అడుగుల చప్పుడు విని, ఇటువైపు తిరిగి నీరసంగా కళ్ళు తెరిచి చూసింది. సింగన్నను కూర్చోమని సైగ చేసి, "ఏటలా సిక్కిపోనావు ! ఈ నాల్రోజులూ తిన్నావా లేదా ? పిచ్చోడినాగున్నావు" అన్నది.

సింగన్న చేతికి ఆమె చెంపలూ, నుదురూ చల్లగా తగిలాయి "జొరం తగ్గిపోనాదా !" అని అడిగాడు.

ముసలమ్మ, "తగ్గిపోక కూకుంటదేటి ! మామూలు జొరమే గదంటరా ! నూకలొండి పెట్టినాను. ఇగ నువ్వు లేగిసి నాలుగు మెతుకు లెంగిలిపడు, సింగడూ" అన్నది.

సింగన్నకు ఆకలి లేదు. సాయంకాలం పామును పట్టగానే, అన్నం పెట్టిన ఆ యిల్లాలి ముఖం జ్ఞప్తికి వచ్చింది. "అన్నపూర్ణమ్మలాగుంది తల్లి... కడుపునిండా అన్నం పెట్టినాది ... నా గంగికేమో జొరం తగ్గిపోనాది. సంపాయించిన అయిదు రూపాయిలూ నా అన్నల్లాటి సైనికుల కోసం యిచ్చేసొచ్చినాను. ఇక నాకు ఆకలేటి కవుతాది" అనుకున్నాడతడు. ముసలమ్మ దీపం అక్కడ ఉంచి, వెళ్ళిపోయింది.

పూరిపాక కప్పులో ఉన్న రంధ్రంలోనుంచి చల్లని వెన్నెల కిరణాలు నాలుగు వచ్చి, గంగి చెంపలమీద పడుతున్నాయి. సింగన్న, చిక్కిపోయిన గంగి చెంపలు నిమురుతూ తృప్తిగా అలాగే కూర్చుండిపోయాడు.